

Ֆիրեհեցիի Պաշարտունը¹, վերոհիքա Ջիպո որ աւելի հռչակ ունեցաւ, իրապէլլա (Իրսիւի, Պհապրիլէ Չեկի վէպերն ալ մի և նոյն դրոշմը ունին, ինչ որ ունի Պհեհե վեհդի ձալատամարտը. ընթերցողն զրեթէ միշտ նոյն թերութիւններու և մի և նոյն կատարելութիւններու պիտի հանդիպի. անգուսպ՝ բարկութեան ատեն, անգուսպ և աւելորդ ճոռմարանութեանցը մէջ, կուէրբածի, ցատումն յազգեցնելու համար կը կուտակէ անէծք, լուտանք, գոհացընելու համար լեզուական հմտութիւնը, բուռն երեսակայութիւնը, կ'երկարէ նկարագիր ու դէպք, խորհրդաւորն ու տիւրը շեշտեցով ստէպ և ուժգնօրէն: Ընթերցողն կուէրբածիի նկարագիրներուն մէջ յանկարծական ու տենդոտ հիացումներ ու սարսուռ կ'ունենայ: Անոր երկու վէպիկները իյ պոքո նէլ մուքո (Il buco nel muro), և Լա սերպիկինա (La serpicina), որոնց մէջ զխաւոր թերութիւնները չկան՝ շատ աւելի գրական յաջողութիւն գտած են, մանաւանդ վերջինը՝ պատմութեան ու ճշգրտութեան պզտիկ գլուխ գործոց մըն է: Վերածնունդի գրիչներուն մէջ ոճի յստակութեան և լեզուի ներդաշնակութեան մէջ Մանծոնիի և Լէորարտիի ոչ որ հասաւ. կուէրբածիի լեզուական հրմտութեամբ ու գրական ոճով անոնցմէ վար չմնաց: Սակայն, բուռն երեսակայութեամբ ընկճուած, անհանդարտ ու միշտ հալածուած կեանքովը դառնացած, իր զգացումները եղան վէպեր:

Ինչպէս կ'ըսէ Մարդիի «Եղաւ ան, պատանի առանց սիրոյ, պատանի առանց գգուանքի, պէտք էր զանի հեզացնել, դատնացուցին»՝ Նամակները, ընդհակառակն, թէպէտ և կորովի են, բայց, պարզութեան ու սիրոյ զեղումներ ունին, մանաւանդ առ Ֆրանչէսքինոյ Միքէլէ կուէրբածիի զբաժները: Նա ունի նաև ճանի մը պատմական զրուածներ, որոնք

իրեն գործերուն վրայ թիւ միայն կ'աւելցնեն:

Կուէրբածի երբ Քորսիցայէ, իր աքսորավայրէն կը փախչի, և 1859էն ետքը խորհրդարանի երեսփոխան կ'ընտրուի, Մանծոնիին հետ միասին կը գործէ. բայց ինք շուտով կը քաշուի քաղաքական ապարէզէն:

Միլանցի ու Լիվոռնոցի այս երկու վէպասանները հայրենասիրութեան և ազատութեան շեփորը հնչեցուցին վերածնող իտալիոյ. մին անցեալ գրական կեանք՝ զեռ կ'ապրի, միւսը՝ հիացումի առարկայ ըլլալէ կը դադրի:

Հ. Յ. Բ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՈՒ ՊԱՆԲԱՆԵԱՆ

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԵՄ ՈՒ ՓՈՔԻ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այս անգամ ալ Ռուսաստանը, եթէ ոչ ընդհանուր կացութեան վճռատուն է, այս բացատրութեան տրուած սովորական իմաստով, այլ սակայն դարձեալ այն ազգն է որ իւր շարժմամբ պիտի սահմանէ թէ արդեօք պէտք է կամ ոչ՝ ծագի այն ահաւոր եւրոպական պատերազմը, որմէ այնքան տարիներէ ի վեր քաղաքագիտութիւնը ջանացած է խուսափել, կամ գէթ՝ յապաղել զայն, անոնց կարծիքին համաձայն որ զայն միշտ անխուսափելի հաւմարած էին թիչ կամ շատ երկար ժամանակի մը մէջ:

Մէկ դարի ընթացքին մէջ (— այսինքն ղեննայի ժողովին ատենէն ի վեր, որուն բուն գալ տարի հարիւրամեայ յիշատակն է —) երրորդ անգամն է որ Արեւելեան խնդիրը հին աշխարհի մեծ պետութիւնները մին միւսին դէմ կը նախատեսնէ: Միւս ամէն պատերազմները որ այս ժամանակի շրջանին մէջ եւրոպայի խաղա-

1. Այս գործը դատապարտուած է Ս. Նիկեդիէն և Indexի մէջ անցած է անհիշող բարբառմանց համար, ի. Բ.

դուժինը վերջոված են, միշտ կերպով մը կզգիացեալ եղած են, այս է՝ ազգ մը ազգի մը հետ: Առ առաւելն, ինչպէս պատահեցաւ. Շլիզուերկ - Հոլշդայնի պատեւրազմին համար, ամբարտիկ կողմերէ մին իր դաշնակիցն ալ օգնական ունէր: Սակայն, ամէն անգամ որ պատերազմի պատճառը Արեւելեան խնդիրն եղած է, ամբողջ մեծ Պետութիւններն ալ ուղղակի կամ անուղղակի անոր մէջ գտնուած են. խաղաղութիւն կնքուած պահուն, Եւրոպայի աշխարհացոյցը քարտէզը քիչ կամ շատ փոխուած է և բոլորովին տարբեր հաւասարակշռութիւն մը հաստատուած է: Դրբողւած՝ Ռուսիոյ փառատենէ ձգտումներէ, այս նոր հաւասարակշռութիւնը հաստատուած է միշտ ի մնաս իրեն: Խրիմու պատերազմէն վերջ, Ռուսաստան կ'ամփոփուի, և երբ կը համարի թէ պատրաստուած է ըստ բաւականին և թէ գործելու ժամանակն հասած է, բարձր և յոխորտ կերպով կը խօսի Թուրքիոյ հետ և անխտուափելի կ'ընէ պատերազմը: Պատեւրազմը, ստոյգ է, սահմանափակ կը մնայ տեղոյ մը մէջ և միայն այն երկու Պետութեանց միջև (ի բաց առեալ պալքանեան փոքր Պետութեանց օգնութիւնը), սակայն եթէ Աւստրիա չէզոք կը մնայ, պատճառն այն է որ, առանց պատերազմելու անգամ, ապահովութիւն տրուած էր իրեն լաւ փոխարինութեան մը, - Պոսնիա - Հերցեգովինայի:

Այսու հանդերձ դարձեալ եւրոպական պատերազմն անխտուափելի երեցաւ այն ժամանակ, և եթէ չպայթեցաւ՝ պարզապէս հեռագրի մը յանձնուելուն յապաղումն էր դաւ պատճառը: Չարն արդէն հրաման զրկած էր Ռուս բանակներու գլխաւոր հրամանատար Մեծ Դուքսին որ մտնէ կ. Պոլիս, որուն դրան առջև արդէն հասած էին: Անգղիական նաւերը կ. Պոլսոյ առջևն էին և հրաման ունէին անմիջապէս ուժարկոծելու հազիւ թէ առաջին ռուս զինուորն ոտքը դնէր քաղքին մէջ: Չարին հեռագրին յանձնուելը մի քանի ժամ ու շանալով, թոյլ տուաւ դիւանագիտութեան

միջամտելու և խափանելու այն անաւոր պատերազմը, որուն մէջ շատ ապահովաբար ամբողջ Եւրոպա ըռնի մասնակցելու պիտի ստիպուէր: Այս տագնապի վայրէկեաններու մէջ զոչ կու գայ մարդու վրայ մտածելով թէ ինչ բանէ կրնայ կախուիլ մեծ պատերազմի մը պոռթկալը՝ որ ամբողջ աշխարհամասի մը բաղդը կրնայ սահմանել:

Գերերը փոխուած

Ինչպէս Բարիզու ժողովին մէջ, այսպէս ալ Պերլինի ժողովին մէջ Ռուսաստան, թէպէտ զինուորական արութեամբ յաղթողն էր, քաղաքագիտաբար մեծ պարտեալը եղաւ: 1878էն ի վեր իւր քաղաքագիտութեան ուղղութիւնն ու ձգտումն եղաւ միշտ հաստատել իր ազդեցութիւնը Պալքանեան թերակղզւոյն մէջ, և արգիլել Աւստրիոյ դէպ ի Արեւելք քալուածքը, զոր սկսեւ էր Պոսնիոյ և Հերցեգովինայի զբաւամբը:

Անմիջապէս Ժողովքի վաղորդայնին, Աւստրիա-Հունգարիա և Ռուսաստան ճակատ առ ճակատ գտնուեցան Պալքանեան թերակղզւոյն մէջ: Այն համաձայնութիւնները որ կազմուեցան մակեդոնական ապստամբութեանց միջոց և կամ երբ Մոսկովիոյ բանակները հեռաւոր Արեւելքի մէջ զբաղած էին, ուրիշ բան չէին եթէ ոչ զինադադարի շրջաններ, լիովին համոզմամբ՝ երկուստեք, որ միշտ ճակատագրապէս դէմ առ դէմ պիտի գտնուին իրարու:

Ժողովին վաղորդայնին, Պուլկարիա անկախ պետութիւն մ'է, խօսքով միայն: Իրականին մէջ ընդհակառակն, Դանուբէն անդին ռուսական մեծ գաւառ մ'է: Իշխանին նախարարները ռուս զօրավարներ են, բանակին մէջ, զնդապետէն սկսեալ դէպի վեր, ամէնն ալ Նորին Վեհափառութիւն Չարին սպայներն են:

Աւստրիական քաղաքագիտութիւնը կը յաղթանակէ Պելկարատի մէջ, թագաւորն Միլան Օպրենուիչ կը հնազանդի վիենն

նայէն եկած հրամաններու: Եւ երբ իւր բանակը պարտուած է Սիւնիցայի մէջ, Պելկրատի Աւստրոհունգարական զեսպանն է որ պուլկար բանակի հրամանատարին և Պուլկարիոյ իշխանին կը դրկէ այն հուշակաւոր ծանուցագիրը որով կ'ազգաւորաւոր որ եթէ յաղթական պուլկարները քաղն Պելկրատ քաղաքին վրայ, — զոր այսօր նոյն ինքն իշխանը թնդանօթները ուժեղեցնելն, — զայն պաշտպանելու համար իրենց առջև պիտի գտնան աւստրիական վաշտերը...

Պալքանեան երկու պատերազմներէ վերջ դերերը փոխուեցան: Պուլկարիա մտաւ Աւստրիոյ շրջագիծին մէջ և Սերպիա՝ ուսական պարունակին մէջ:

Սակայն Պուքարէսթի մէջ Աւստրիա պարտուած գտնուեցաւ. չյաջողեցաւ Պուլկարիոյ բաղդին դառնութիւնը մեղմացնել, և բռնադատուեցաւ համակամելու և ընդհակառակն ահաւոր կերպով մեծցած տեսնելու զՍերպիա:

Պուքարէսթի խաղաղութեամբ հաստատուածը՝ արգար հաւասարակշռութիւն մը չեղաւ, որովհետեւ Պուլկարիան ջախջախել ուզելով անմիջապէս մեծ գերակշռութիւն մը տրուեցաւ Սերպիոյ: Պալքանեան պեւտութիւնները կերպով մ'իրլն մանկլաւիկներ նկատուելով Մեծ Պետութեանց, որոնց վրայ կը յենուն, ակն յայտնի էր որ այն ինչ խանգարուէր փորձի հաւասարակշռութիւնը, զի այսպէս կարելի է անուանել Պալքանեան թերակղզւոյնը, անհրաժեշտ խանգարում մը զգար նաև մեծ հաւասարակշռութիւնը, այս ինքն՝ Եւրոպայինը, և թէ Աւստրիա այս հաւասարակշռութեան փոփոխումն իրել ի փնաս իրեն կատարուած նկատէր: Այն պատճառաւ մանաւանդ որ Պուքարէսթի դաշնադրութեամբ մեծցած և ազդեցութեամբ առաւելած գտնուեցան բուն աթի երկու Տէրութիւնները, Սերպիա և Ռումանիա, որոնք միլիոնաւոր ազգակիցներ ունին Հապլապուրկներու թագաւորութեան ներքէ:

Մեծ Ազգերու յաւաքումնարաններ

Այս հաւասարակշռութեան գաղափարին մէջ ինքնին կը հասկցուի անտարակոյս զինուորական ուժերու հաւասարակշռութիւնը, որքան ալ դիւանագիտական խօսակցութեանց ու վիճարանութեանց մէջ զգուշանան զայն մատնանշիչէ: Եթէ այս զինուորական ուժով հաւասարակշռութիւնը չկայ, հաւասարակշռութիւն բառն ինքնին իմաստէ զուրկ բառ մը կ'ըլլայ: Այսօր կարելի է այլևս այսպիսի հաւասարակշռութեան մը վրայ խօսիլ առանց հաշուի առնելու պալքանեան պետութիւնները, որոնք անտարակոյս անգործ պիտի չլինան մեծ համաշխարհիկ բորբոքման մը միջոց որմէ պիտի կախուի անշուշտ նաև Եւրոպայի այն մասին ալ վերջնական ձևակերպութիւնը: Դատ տարիներ առաջ, մինչդեռ արքունի ընտանեկան պատճառներ կ'անջատէին իրարմէ երկու սերպ թագաւորութիւնները և Չարը թագաւոր կ'անուանէր զՆիքոլա՝ իր ամենալաւ բարեկամը, ըսուեցաւ որ Մոնդէնկերոյ իր բանակներովը Ռուսիոյ բանակներու յառաջամարտիկ՝ դունդը կը կազմէր Աւստրիոյ հակառակն՝ Հիմալ, բացի Մոնդէնկերոյէ, ուրիշ յառաջամարտիկ և աւելի զօրաւոր գունդ մը կը նկատուէր նաև Սերպիա, և Պուքարէսթի դաշնադրութեանէն վերջ, նոյն իսկ Ռումանիոյ քաղաքականութեան բռնաւոր նոր ընթացքը կասկածել կու տայ շատերու որ ռումանական բանակն ալ, որ շատ տարիներ նկատուած էր իբրև Եւրոպի իշխանակցութեան յառաջամարտիկը, սկսած ըլլալ նայիլ ու ձկտիլ գէպ ի հակառակ կողմը:

Յիւնեան, շատ լաւ կարելի է ըմբռնել որ այս զինուորական լեզուն կարենայ փոխանակել քաղաքական լեզուի տեղ՝ որ ընդհանրապէս գործածութեան մէջ է, ուրովհետեւ, նոյն իսկ առանց գործնական գեր մը ստանձնելու, իրենց շարժումն ու կերպը նոր, կացութիւն մը յառաջ բերած է:

Պուլկարիա, որ, ինչպէս առիթ ունեցայ

բաւական ժամանակ առաջ գրելու, հետ-
զհետէ կը սկսի կազդուրուիլ իր պար-
տութիւններէն այնպիսի արագութեամբ որ
նոյն իսկ ուսմանական մասուլիս մէջ զար-
մանք յառաջ բերած է, անշուշտ իր ազ-
դեցութիւնն ունի զսպելու համար Ռու-
մանիոյ մէջ գաղափարաց հոսանքն որ
կ'ուզեն զայն ընդդէմ Աւստրիոյ մղել:

Սոֆիայի և Պուրարէսթի միջև յարա-
բերութիւնը, մինչև աստորո — սերպեան
պատերազմին սկսիլը, միշտ օր ըստ օրէ
աւելի սրտագին բնադրոյ մ'առած են:

Կարելի չէ նախազուշակել թէ ինչ պի-
տի հանդիպի հիմայ եթէ իրերն սկսին
կնճռոտիլ: Բնաւ գաղտնիք մը չէ այն
ամենուն համար որ ուշադրութեամբ կը
հետեին Հին Ալեքսանդրի այդ մասին մէջ
կատարուած իրողութեանց, որ Պուլկարիա
խաղաղութեան ծրագիր մ'ունի և թէ ոչ
մէկ քաղաքագէտ վարչական անձ, ինչ
կուսակցութեան ալ պատկանի, կը մտածէ
երկիրը մղել պատահարներու ընդ առաջ
և փոխադարձ յաղթանակի մը վրայ խօսք
կ'ընէ: Բայց սակայն նոյնքան ալ բա-
ցայայտ է որ, քաղաքագէտ անձերէ սկը-
սեալ մինչև ամենէն յետին գիւղացին,
ամէնքն ալ կ'ըսեն որ եթէ առիթը ներ-
կայանայ, Պուլկարիան այլևս ոչ մէկ խղ-
ճահարութիւն պիտի ունենայ իր ուժաւ-
պառ թշնամույն վրայ ցատկելու... Ընելու
համար — վրայ կը բերեն իրենք — այն՝
ինչ որ ուրիշները մեզի ըրին:

Ուրիշ խօսքով, այսօր պալքանեան մըր-
ցակցութիւնները, որոնք ստեղծուեցան,
կամ լաւ ևս ըսելով՝ աւելի զայրացան
երկրորդ պատերազմին հետեանքներով,
տարր մ'են որ կրնան ծառայել պատե-
րագմը տեղույ մը մէջ միայն կղզիացնե-
լու. վաղը եթէ պատերազմը ծագի, ուրիշ
ուժեր են որ պիտի սկսին գործել: Եւ
ուժեր՝ շատ նկատառութեան արժանի,
ինչպէս որ կըրցանք հաւաստել պալքա-
նեան երկու պատերազմներու միջոց: Եւ
ոչ ալ պէտք է մոռնալ որ այսպիսի ա-
հաւոր պատահականութեան մը պահուն,
թերևս չկարենայ անմասն ու քաջուած

մեկդի մնալ նոյն իսկ թուրքիան որուն
յարաբերութիւնը Պուլկարիոյ հետ միշտ
սաստիճանաբար սրտագինէն աւելի եղած
են, մինչև այն կէտ՝ որ այլևս յայտնա-
պէս բուն իսկ դաշնակցութեան մը վրայ
կրնայ խօսուիլ:

Հակառակ բարի բաղդի

Այս ամէնն ըսած միջոց ոչ թէ չա-
րաշշուկ աղէտներու տեսիլքը ներկայացնե-
լու հաճոյքն ունինք, և դեռ աւելի նուազ՝
դիտում մ'ունինք նախագուշակութիւններ
ընելու, որոնք այնքան դժուարին և վը-
տանգաւոր են մանաւանդ այս վայրկեան.
ներու մէջ յորս հանդիսատես կ'ըլլանք,
նաև ժողովուրդի մը դէպի ուրիշ ժողո-
վուրդ յարաբերութեանց և զգացմանց նը-
կատմամբ, տեսարաններու՝ որոնք դեռ
քիչ ժամանակ առաջ ուղղակի անհաւա-
նական պիտի երևնային: Այս բաներս կը
գրենք միայն պատկերացնելու համար ընդ,
հանուր կացութիւնը ինչպէս որ է այժմ,
զէնք ի ձեռին: Եւ լաւ ուշ դնենք, առանց
նկատի առնելու աննախատեսելին և ժո-
ղովրդական կրքերու և զգացմանց պոթ-
կալը, որոնք Պալքանեան թերակղզւոյն
մէջ դժբաղդաբար ցուցուցած են այնքան
անգամ թէ կը յաջողին ձգել քարշիլ եր-
կիրները բոլորովին տարբեր ուղիներու
մէջ քան ինչ որ սահմանած էին կանխաւ
վեհապետներ և Պետական վարչութեան
անձինք:

Օրեր առաջ, խօսելով Բարիզու մէջ
Լուցցադղին հետ, մինչդեռ սրտատրոփ
լուրերու կը սպասէինք, և դեռ մեզի կը
հարցուէր թէ պատերազմը պիտի ծագի
թէ ոչ, հռչականուն մարդը (Լուցցադղի)
խօսքի մը մէջ խտացնելով գաղափար մը,
զոր կարծեմ ուրիշ տեղ մ'ալ արդէն
արտայայտած է, կ'ըսէր ինձ որ ժողո-
վուրդներու համար աւելի դժուարին է
պաշտպանել իրենք զիրենք բարի բաղդին
հակառակ՝ քան թէ չար բաղդին: Եւ ան-
տարակոյս յաջողութիւնն է որ մեզք գլխի-
պիա այնպիսի քաղաքականութեան մը,
որ շատ հաւանքուն է, նոյն իսկ եթէ Սա-

բայելոյի անաւոր ռճիրը պատրուակ մը ներկայացուցած չըլլար, նոյնպէս վերջապէս պիտի մղէր զ(Աստորիա միջամտելու, ինչպէս ըրած էր ուրիշ անգամ մ'ալ երբ ուզեց խոնարհեցնել իր դրացին և ստորագրել տուաւ անոր թէ կը հրաժարի նոյն իսկ ամենահեռաւոր գաղափարէ Պոսնիա և Հերձեկովինայի. տիրապետելու:

Պատահեցաւ Սերպիոյ ալ — և նաև Յունաստանի ալ, որ երազեց վայրկեան մը նոյն իսկ ուղղակի Բիւզանդական կայսրութիւնը վերականգնել, և ուզեց որ իւր թագաւորը կոստանդին ժիւ. ըլլայ — ինչ որ պատահած էր Պուլկարիոյ, Էւ Սերպիան ալ, ինչպէս Պուլկարիան, յաջողութեան վաղորդայնին իսկ կը գտնուի ամէնէն աւելի ծանր պայմաններու մէջ: Սակայն, դժբաղդաբար, մինչդեռ Պուլկարիոյ մէջ ոգիներու խանդավառութիւնը միայն Պուլկարիոյ քնանաց, Սերպերուն խանդակից յուզումը գրգռեց պատերազմ մը, որուն համար ոչ ոք գիտէ թէ ինչ պիտի ըլլան անմիջական մերձաւոր և հեռաւոր անաւոր հետեանքները:

Vico Mantegazza

(Corriere della Sera 1 Ռոյստոս)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ¹

Շնորհալին պատմութիւր. — Քառասնորդաց կիւրակները

Քաղաքական կեանքը ստեղծուած էր կիրիկիոյ մէջ շնորհէն Ռուբինեան իշխաններուն:

Թորոսի քաջութիւնները երկրին տիրապետութիւնը ապահոված էին. երկրորդ զգալի հայ աշխարհն ստեղծուած էր, փոխանակ առաջնոյն ուր տնտես կարգուած էին առաջին նախնիքները. «Որ տիրապէս

մեծատունը ստեղծէր երկրորդ աշխարհ զգալի և ի դրախտ որ յաղենի տնտես և ղեկով գմարդն առաջին. օրհնեմք զանաւորս ների զօրութիւնդ» (էջ 234):

Քաղաքական իշխանութեան հետ եկեղեցական Հայրապետութիւնն ալ զօրացաւ, երեւելի վարդապետներու յաջորդութիւն մը զարդարեցին հայ եկեղեցին մեկնութիւններով, թարգմանութիւններով և ճառերով. վկայաւորն սկիզբ տուած էր շարժման, Սարգաւազ վարդապետն արթնցուցեց էր ամէն հոգեւորականի մէջ յոյն երեւելի Հարց հետ գերակշռուելու գաղափարն. Շնորհալին ևս, այս բոլորին ականատես և մասնակից, կ'երգէր անհուն ուրախութեամբ մը «Որ յիկեցի բարձրագոյն զեկեղեցի ջո խորհրդեալ և ի սմա կարգեալ տնտես դրարոյ բանին ձյնարտութեան օրհնեմք զանաւորս ների զօրութիւնդ» (էջ 235):

Բիւզանդիոնի արքունիքը խեթիւ կը նայէր կիրիկեան Հայոց այդ փոքր իշխանութեան զօրանալուն, կայսրը երդուած էր երբեք հանգիստ չի թողուլ թորոսը. այս պատճառաւ խրկեց վրան իւր հօրեղբորորդին Անդրոնիկոսը, տալով ձեռքն այն շղթաները որով երբեմն կապելով տարուած էր կ. Պոլիս անոր հայրը Լեոն, որպէսզի նոյն ոճով բռնելով թորոսը՝ բերէ իւր մօտ:

Ի զուր հայերը բողոքեցին այդ անիրաւ յարձակման վրայ, ի զուր և թորոս ղեկապաններուն միջոցաւ յայտնեց կնասրոսին իւր հպատակութեան պատրասկանութիւնը և պատրաստութիւնը առ կայսրն. Անդրոնիկոս իրեն հասկցուց իւր առաքելութեան նպատակը:

Յոյներուն հետ միացած էին և կայսեր հաւատարիմ Հայ իշխանները. կոիւր տեղի ունեցաւ, բուզանդացիները չի զիմացան թորոսի քաջերուն յարձակման դէմ ցիրուցան փախան թողլով բոլոր զօրավարները Հայոց ձեռքը գերի.... բանակ-